

Aplicació de nous suports per a la pintura mural traspassada emprats l'any 1995

Reyes Jiménez i Imma Amorós

El motiu de la nova museografia del romànic es va fer valer per exposar fragments de pintura mural de diverses procedències del Pirineu català. En conjunt feien un total de 65 m². Alguns no s'exposaven en la seva forma arquitectònica original en les anteriors presentacions, per exemple tres intradossos de Sant Joan de Boí i l'absidiola de Sant Climent de Taüll; d'altres no eren accessibles al públic pel fet de trobar-se a les reserves, com la resta d'intradossos de Sant Joan de Boí i altres fragments de Sant Climent i de Santa Maria de Taüll.

Aquestes pintures ja estaven traspassades sobre teles, però sense muntar en un suport definitiu. Presentaven problemàtiques diferents:

1. Pintures traspassades amb caseïnat de calci, denominades «bacallà» pel seu aspecte, en l'argot de restauració.
2. Pintures traspassades entre els anys 1963-1970 amb coles viníliques. A causa del seu envelliment, la capa pictòrica presentava molts aixecaments, era extremadament elàstica i tenia un aspecte plastificat. A més s'hi observaven alteracions cromàtiques.

3. Dos fragments de pintures arrencades per un procediment poc habitual: *stacco*. Són dos fragments de l'absidiola de Sant Climent de Taüll, els únics del MNAC que conserven l'arrebossat original.

Una vegada fetes les intervencions puntuals necessàries a cada peça, faltava confeccionar un suport adient per a cadascuna. Es van desestimar els tipus tradicionals pels inconvenients que presentaven i que ja s'han explicat en l'article precedent.

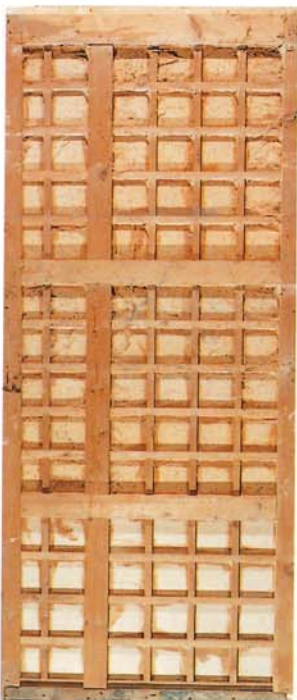
Muntatge de pintures murals sobre policarbonat alveolar

A. Pintures arrencades per *strappo*: intradós de Sant Joan de Boí

A.1 Preparació de la pintura

a

b

Eliminació de l'antic suport de fusta. Es pot observar com l'atac dels corcs ha afectat fins i tot les teles de traspàs.

Estat de la pintura abans de la intervenció (a).

Estat de conservació: pintura muntada als anys setanta, sobre un suport pla engrallat de fusta, tot i que es tractava d'un intradós d'arc. La fusta ha sofert un fort atac de corcs (b).

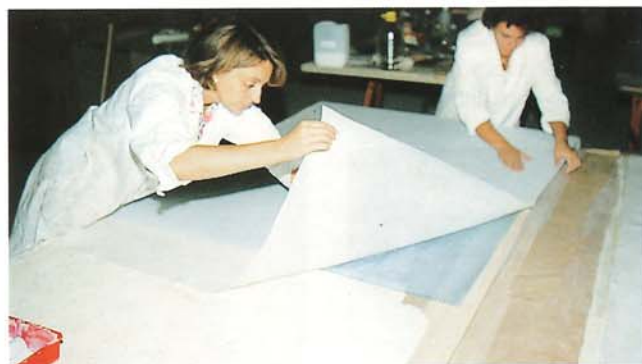

Un cop ben aplanada la pintura original i neta de restes d'antigues coles, s'aplica pel revers una capa de Plextol B500 barrejada amb cola cel·lulòsica, amb rasqueta dentada per evitar una superfície contínua d'adhesiu. A continuació es col·loca una capa de tissú com a capa d'intervenció. Es fixa la tela perimetralment a la taula de treball, per tal d'evitar deformacions i contraccions durant l'assecat de l'adhesiu. Es deixa assecat durant 24 hores. Prèviament el Plextol s'ha espessit amb toluè, a fi de controlar el nivell de penetració.

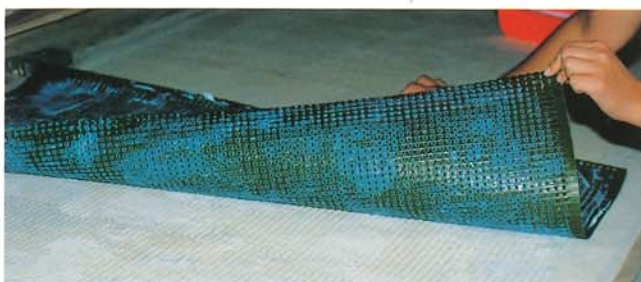
A.2 Preparació del suport

Una vegada tallat el policarbonat a la mida desitjada, s'aplica amb corró una capa de Plextol pur.

Immediatament s'aplica una capa de tissú i es dona una segona capa de Plextol. Es deixa assecat.

Aplicació de l'adhesiu per mitjà d'una trama per tal d'obtenir una capa discontinua que donarà més reversibilitat. Es deixa assecar. En aquest cas el Plextol B500 s'aplica essent amb toluè, per tal d'augmentar-ne la densitat.

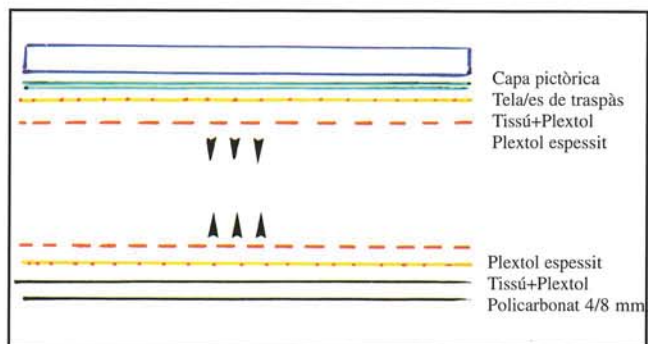
A.3 Muntatge de la pintura al nou suport

S'aplica l'adhesiu al revers de la pintura, pel mateix procediment ja explicat als punts A.1 i A.2. Es deixa assecar.

Es regeneren ambdues capes d'adhesiu per polvorització amb toluè. Quan agafa el punt mordent s'aplica la pintura original sobre el nou suport de policarbonat i es deixa amb una pressió d'uns 100 kg/m² durant 24 hores, fins a l'evaporació total del toluè. Per aquest sistema es redueix l'aportació d'humitat del Plextol (emulsió aquosa).

Pintures arrencades per *strappo*

Gràfic 1: Pintures arrencades per *strappo*.

Principi de l'adhesió: força que exerceixen les dues capes de Plextol regenerat amb toluè.

Muntatge de la pintura a la sala. El policarbonat alveolar és fixat amb cargols al Pladur, que facilita tant el muntatge com el desmuntatge. L'adaptació a la curvatura de l'arc és molt senzilla.

B. Pintures arrencades per *stacco*: fragment de l'absidiola de Sant Climent de Taüll

Estat de conservació: pintura arrencada per *stacco*, que conserva l'arrebossat original, tot i que molt fragmentat i fràgil. A diferència de les peces anteriors, aquesta conserva intactes les seves característiques murals, rugositat i textura original, malgrat que presenta moltes pèrdues.

Com a conseqüència del muntatge anterior, fet amb engrallat de fusta i estructura interna de ferro, guix i estopa, té les propietats següents: pes molt elevat, suport de fusta debilitat per l'atac de corcs, eflorescències salines en forma de vel blanquinós que alteren visualment i estructuralment la capa pictòrica i dificultat de manipulació.

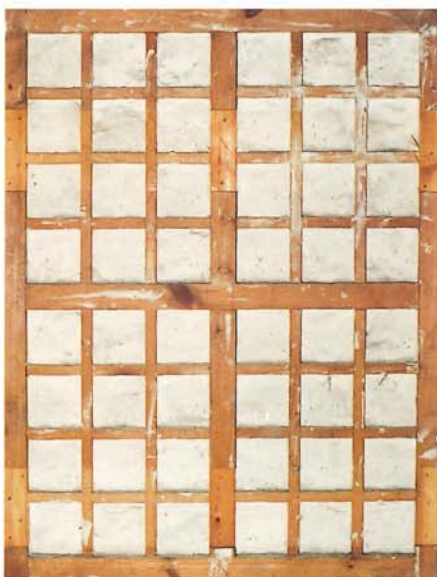
Anvers.

Presentació final a la sala d'exposició permanent.

Revers.

B.1 Preparació de la pintura original

Detall del doble engassat de protecció de la capa pictòrica, que permetrà manipular la peça amb seguretat.

Detall del gruix de l'antic suport.

Detall de l'eliminació mecànica del gruix de guix de l'antic suport, i amb això queda al descobert el morter original.

Detall dels materials del suport.

Consolidació del revers amb emulsió de Plectol B500 i engassat de reforç.

Detall de l'eliminació de l'estructura interna de filferro.

Revers de la pintura amb el morter original al descobert. Per tal de crear una superfície homogènia que faciliti l'adhesió amb el nou suport, s'omplen els desnivells amb un morter lleuger i tenyit.

Gràfic 2: Pintures arrencades per *stacco*.

Principi de l'adhesió: en aquest cas l'adhesió es basa en la força que exerceix la massa de càrrega, formada per un morter tradicional de calç i sorra de dolomita amb la incorporació d'un 10% de Plextol en emulsió aquosa. Per tal de facilitar-ne la identificació, aquesta càrrega es va tenyir amb pigments minerals.

B.2 Preparació del nou suport de policarbonat rígid de 8 mm

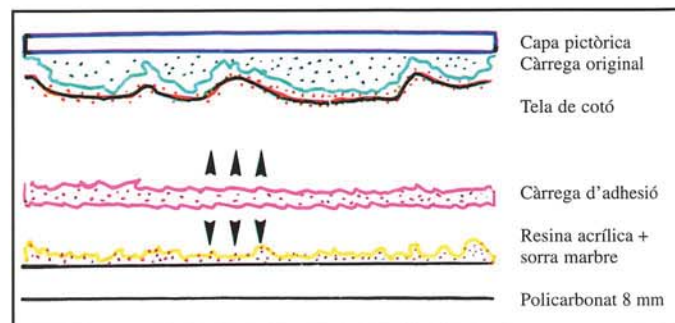
Es talla el policarbonat a la mida de la pintura. S'aplica una pel·lícula de ciment acrílica a tota la superfície sobre la qual s'expolsa, amb un sedàs, una capa de sorra de marbre. D'aquesta manera es crea una capa rugosa similar i compatible amb la superfície mural. També facilitarà la futura adhesió amb el guix del morter original.

Proves d'adhesió de la càrrega al policarbonat.

B.3 Muntatge de la pintura al nou suport

Pintures arrencades per *stacco*.

Anclatge del nou suport mitjançant cargols d'acer inoxidable.

Muntatge sobre l'estructura de l'absidiola.

Conclusions

Quan l'única solució possible per salvar una pintura mural és l'arrencament, és a dir, treure-la del marc arquitectònic per al qual va ser concebuda, un dels principals problemes que es planteja als restauradors és la futura presentació d'aquesta pintura. S'ha d'aconseguir un context de màxim respecte al seu caràcter específic, forma original, textura, irregularitats del mur, etc.

Després del seu arrencament per *strappo*, la capa pictòrica és traspassada, és a dir, sotmesa a un procés pel qual l'arrebossat original és substituït per dues capes de tela adherides amb caseïnat de calci, afegint-hi per tant materials de naturalesa aliena als originals.

En el cas de fragments arrencats per *stacco*, si bé són poc nombrosos, la problemàtica és diferent. Com que conserven part de l'arrebossat original, la integritat material queda més protegida, però els problemes de conservació seran més complexos pel pes i la fragilitat de l'arrebossat.

En el decurs de la història, les solucions adoptades per confeccionar suports de substitució han estat diverses; particularment, al final del segle XX amb la introducció de nous materials, utilitzats sols o en combinació amb els tradicionals.

El Departament de Conservació Preventiva i Laboratori va proposar aquest nou suport. La seva aplicació implica tècniques i metodologies similars a les que es fan servir des de la dècada dels setanta en els nous sistemes de reentelatge de pintura sobre tela i en el muntatge de mosaics procedents d'excavacions arqueològiques.

Després d'aquesta experiència pràctica, es pot considerar que s'han aportat solucions satisfactòries als problemes que es presenten en el complex món dels suports en la conservació d'obres d'art. Es fonamenta, com s'ha explicat, en la combinació de materials tradicionals i sintètics.

S'han utilitzat com a materials de càrrega la sorra de marbre, que permet crear textures muràries en el nou suport; i la dolomita, per reduir el pes total de la càrrega. Com a material cimentant s'ha emprat el tradicional en la pintura mural: la calç amurada.